

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.3.17>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСКОРДОННИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Політанський В.С.,
*доктор юридичних наук, старший дослідник,
провідний науковий співробітник
НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування
НАПрН України
ORCID: 0000-0002-4664-8537
e-mail: slavik777tom@gmail.com*

Політанський В.С. Адміністративно-правове регулювання транскордонних міграційних процесів в умовах цифровізації публічного адміністрування та забезпечення прав людини.

У статті здійснено комплексний аналіз адміністративно-правового регулювання транскордонних міграційних процесів в умовах цифровізації публічного адміністрування та забезпечення прав людини. Актуальність дослідження зумовлена глобальними міграційними викликами, посиленням мобільності населення в умовах воєнних конфліктів і розвитком цифрових технологій, які трансформують управління міграційними потоками. Наголошено на необхідності балансу між безпековими потребами держави та дотриманням міжнародних стандартів у сфері прав людини.

Проаналізовано законодавство України у сфері міграційної політики, зокрема норми щодо правового статусу іноземців, біженців, осіб без громадянства та адміністративної відповідальності за порушення міграційного законодавства. Досліджено міжнародно-правові акти, такі як Конвенція ООН про статус біженців, Директиви ЄС і Глобальний договір ООН про міграцію.

Окрему увагу приділено впливу цифровізації на ефективність управління міграційними процесами. Висвітлено роль електронних сервісів (Дія), систем електронних віз (eVisa), біометричного контролю та інформаційно-аналітичних систем управління міграцією. Підкреслено значення інтеграції українських інформаційних систем із європейськими базами даних (Eurodac, ETIAS, EES) для посилення контролю за міграційними потоками та підвищення безпеки.

Розглянуто виклики, пов'язані із захистом персональних даних, забезпеченням кібербезпеки та подоланням цифрової нерівності серед мігрантів. Зазначено, що цифровізація створює не лише нові можливості для оптимізації міграційної політики, але й ризики для прав і свобод людини.

Досліджено вплив воєнного стану в Україні на транскордонну міграцію: зростання кількості переселенців, зміни в режимі перетину кордону, обмеження мобільності окремих категорій населення та потребу в міжнародній підтримці. Проаналізовано досвід Польщі, Німеччини, Канади та США у регулюванні міграційних процесів в умовах криз. Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення міграційної політики України та надання авторські висновки.

Ключові слова: транскордонні міграційні процеси, адміністративно-правове регулювання, цифровізація, права людини, кібербезпека.

Politanskyi V.S. Administrative and legal regulation of cross-border migration processes in the context of digitalization of public administration and ensuring human rights.

The article provides a comprehensive analysis of the administrative and legal regulation of cross-border migration processes in the context of digitalization of public administration and ensuring human rights. The relevance of the study is due to global migration challenges, increased population mobility in conditions of military conflicts and the development of digital technologies that transform the

management of migration flows. The need for a balance between the security needs of the state and compliance with international standards in the field of human rights is emphasized.

The legislation of Ukraine in the field of migration policy is analyzed, in particular the norms on the legal status of foreigners, refugees, stateless persons and administrative liability for violations of migration legislation. International legal acts such as the UN Convention on the Status of Refugees, EU Directives and the UN Global Compact on Migration are studied.

Special attention is paid to the impact of digitalization on the efficiency of migration process management. The role of electronic services (Diya), electronic visa systems (eVisa), biometric control and information and analytical systems for migration management is highlighted. The importance of integrating Ukrainian information systems with European databases (Eurodac, ETIAS, EES) for strengthening control over migration flows and increasing security is emphasized.

The challenges associated with the protection of personal data, ensuring cybersecurity and overcoming digital inequality among migrants are considered. It is noted that digitalization creates not only new opportunities for optimizing migration policy, but also risks to human rights and freedoms.

The impact of martial law in Ukraine on cross-border migration is studied: an increase in the number of displaced persons, changes in the border crossing regime, restrictions on the mobility of certain categories of the population and the need for international support. The experience of Poland, Germany, Canada and the USA in regulating migration processes in times of crisis is analyzed. Recommendations are offered for improving Ukraine's migration policy and the author's conclusions are provided.

Key words: cross-border migration processes, administrative and legal regulation, digitalization, human rights, cybersecurity.

Постановка проблеми. Проблематика транскордонних міграційних процесів набуває особливого значення в умовах глобалізації та швидкої цифровізації публічного адміністрування. Актуальність дослідження визначається необхідністю розробки сучасних механізмів адміністративно-правового регулювання, здатних ефективно врегулювати міграційні процеси, забезпечити належний рівень захисту прав людини та адаптувати управлінські процеси до цифрових стандартів. Сучасні виклики вимагають інтегрованого підходу, що об'єднує елементи адміністративного права, цифрової трансформації та міжнародних норм щодо прав людини.

Мета дослідження - аналіз адміністративно-правового регулювання транскордонних міграційних процесів в умовах цифровізації публічного адміністрування, з акцентом на забезпеченні прав людини, вивченні українського та міжнародного законодавства, впливі цифрових технологій, викликах воєнного стану та розробці пропозицій щодо вдосконалення міграційної політики України з урахуванням міжнародного досвіду.

Стан опрацювання проблематики. Проблематика адміністративно-правового регулювання транскордонної міграції в умовах цифровізації досліджується як українськими, так і зарубіжними науковцями. Зокрема, К. Избаш і С. Дерев'якін аналізують міграційну політику України в умовах воєнного стану, а О. Галунько – імплементацію європейських правових стандартів. Правові аспекти цифровізації міграційних процесів досліджують В. Мороз і О. Агапова, акцентуючи увагу на захисті персональних даних. Міжнародний досвід представлений у роботах МОМ, UNHCR та Європейської комісії щодо впливу цифрових технологій на міграційне управління.

Попри наявні наукові напрацювання, актуальними залишаються питання вдосконалення адміністративно-правових механізмів регулювання міграції, захисту прав людини у цифровому середовищі та інтеграції національних інформаційних систем із міжнародними базами даних.

Виклад основного матеріалу. Адміністративно-правове регулювання міграційних процесів – це система правових норм, принципів і механізмів, спрямованих на організацію та контроль переміщення осіб через державний кордон. Воно забезпечує баланс між національною безпекою та дотриманням прав людини у сфері міграції. Ключові завдання такого регулювання включають: організацію управління міграційними потоками (облік мігрантів, оформлення документів на проживання та працевлаштування); протидію нелегальній міграції (виявлення порушників міграційного законодавства, посилення прикордонного контролю); гарантування прав мігрантів (доступ до соціальних послуг, охорони здоров'я, освіти); а також міжнародне співробітництво у сфері міграції (імплементація міжнародних стандартів і співпраця з міжнародними організаціями) [1, с. 155].

Основні ознаки адміністративно-правового регулювання транскордонної міграції включають: публічно-правовий характер (визначення порядку міграційних процедур і компетенції держав-

них органів); дозвільну систему (необхідність отримання дозволів на в'їзд, проживання та працевлаштування); контрольні функції держави (моніторинг правового статусу мігрантів, заходи протидії нелегальній міграції); а також юрисдикцію спеціалізованих органів, таких як міграційні служби та прикордонні підрозділи [2, с. 67].

Система адміністративно-правового регулювання транскордонної міграції охоплює: нормативно-правову базу (закони, міжнародні договори, підзаконні акти); інституційні механізми (діяльність державних органів і міжнародних структур, що координують міграційну політику); засоби цифрового контролю (біометричні документи, електронні реєстри для підвищення ефективності управління міграційними процесами) [3, с. 93].

З розвитком цифрових технологій виникають як нові можливості для захисту прав людини, так і нові виклики, зокрема загрози приватності та безпеці персональних даних. Законодавство України містить норми, спрямовані на регулювання цих питань, однак цифрова трансформація вимагає постійного вдосконалення правових підходів і їх адаптації до нових технологічних реалій.

В Україні адміністративно-правове регулювання транскордонних міграційних процесів ґрунтується на низці ключових нормативно-правових актів, які визначають правові засади управління міграційними потоками, порядок їх регулювання та забезпечення прав мігрантів. До основних актів у цій сфері належать: Конституція України, Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», а також Закон України «Про імміграцію». В умовах воєнного стану важливу роль відіграє Рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про деякі питання щодо перетину державного кордону України в умовах воєнного стану», яке встановлює особливий порядок перетину кордону. Крім того, правове регулювання міграційної діяльності здійснюється на основі положень Кодексу України про адміністративні правопорушення, що передбачає відповідальність за порушення міграційного законодавства, а також Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року, яка визначає основні напрями розвитку міграційної політики.

Україна є учасником низки міжнародних договорів і конвенцій, що зобов'язує державу дотримуватись міжнародних стандартів у сфері захисту прав мігрантів. Серед ключових документів є: Конвенція ООН про статус біженців (1951 р.), Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, а також Конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів СНД. Важливими є також Директива ЄС 2001/55/ЄС щодо тимчасового захисту та Глобальний договір ООН про безпечну і регулярну міграцію. Участь у цих угодах зобов'язує Україну гарантувати права мігрантів, спрощувати процедури надання притулку та інтегруватися в європейський міграційний простір.

Регулювання міграційної політики в Україні здійснюється низкою державних органів. Основним органом є: Державна міграційна служба України, Державна прикордонна служба України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство соціальної політики України.

Запровадження воєнного стану призводить до суттєвих змін у міграційній політиці та регулюванні переміщення осіб як всередині країни, так і за її межами. Основними особливостями транскордонної міграції в умовах воєнного конфлікту є зростання кількості вимушених мігрантів і біженців через загрозу життю, руйнування інфраструктури та підвищення безпекових ризиків; ускладнення контролю за міграційними потоками; обмеження роботи державних інституцій у прикордонних регіонах і проблеми з оформленням документів через руйнування або окупацію територій. Держави в умовах збройного конфлікту адаптують міграційну політику, посилюючи контроль за кордонами, запроваджуючи додаткові заходи безпеки та спрощуючи процедури для осіб, які змушені залишити країну [4, с. 145].

В Україні введення воєнного стану обумовлює необхідність посилення контролю за перетином державного кордону, що передбачає запровадження додаткових перевірок, обмежень на виїзд для окремих категорій громадян, а також підвищення рівня заходів безпеки. Разом із цим, відповідно до міжнародних правових зобов'язань, держава повинна забезпечувати належний захист прав біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту. У дослідженні «Права та свободи людини в умовах особливого періоду» наголошується на важливості гарантування прав внутрішньо переміщених осіб і біженців, а також на необхідності створення умов для їх соціальної інтеграції та адаптації [5, с. 27].

Запровадження воєнного стану Основними викликами стали масова вимушена міграція, правові обмеження на виїзд для окремих категорій громадян, необхідність адаптації міграційної

політики країн-приймачів, посилення заходів протидії нелегальній міграції та торгівлі людьми, а також спрощення процедур перетину кордону для вразливих груп населення, зокрема жінок, дітей і осіб похилого віку. Цифровізація публічного адміністрування є ключовим чинником реформування управління міграційними процесами. Використання сучасних технологій підвищує ефективність контролю за переміщенням осіб, спрощує реєстраційні процедури та сприяє інтеграції України в європейський правовий простір [6, с. 279].

В умовах воєнного стану та масової міграції громадян України за кордон уряд активно впроваджує цифрові інструменти для оптимізації управління міграційними процесами. Серед основних цифрових механізмів можна виділити: 1. Платформа «Дія», яка забезпечує зберігання електронних документів, зокрема закордонних паспортів і посвідок на проживання, що полегшує ідентифікацію особи. Крім того, платформа інтегрована з європейськими інформаційними системами, що спрощує процес ідентифікації громадян України за кордоном [7]; 2. Єдина інформаційно-аналітична система управління міграційними процесами дозволяє державним органам оперативно обробляти інформацію про мігрантів та ВПО [8]; 3. Система електронних віз (eVisa) надає можливість іноземним громадянам подавати заявки на отримання української візи в онлайн-режимі [9]; 4. Важливою складовою є впровадження біометричного контролю на кордоні, що забезпечує підвищення ефективності процедур прикордонного контролю. Україна активно співпрацює з Європейською агенцією з безпеки зовнішніх кордонів (Frontex) у сфері цифровізації прикордонного контролю, що сприяє гармонізації національних стандартів із європейськими [10]; 5. Автоматизовані системи прикордонного контролю. Наприклад, система «Черга» дозволяє зменшити час очікування та оптимізувати потоки мігрантів, що особливо важливо в умовах підвищеного навантаження на пункти пропуску [11].

Досвід зарубіжних країн демонструє різноманітні підходи до регулювання міграційних процесів в умовах кризових ситуацій. Зокрема, під час міграційної кризи 2015 року країни Європейського Союзу запровадили тимчасові заходи контролю на внутрішніх кордонах, активізували співпрацю між правоохоронними органами та вдосконалили процедури надання притулку відповідно до змінених умов безпеки [12, с. 77].

Міграційна політика Європейського Союзу базується на комплексі нормативно-правових актів, що визначають загальні підходи до управління міграційними потоками. До основних актів у цій сфері належать: 1. Шенгенська угода (1985 р.), яка передбачає скасування внутрішнього контролю на кордонах між країнами-учасницями для забезпечення свободи пересування; 2. Дублінський регламент (Регламент ЄС № 604/2013), що визначає державу-члена, відповідальну за розгляд заяви про надання притулку, з метою уникнення повторного подання заяв у різних країнах; 3. Директива 2001/55/ЄС, яка запроваджує механізми тимчасового захисту для осіб, що масово переміщуються внаслідок збройних конфліктів або гуманітарних катастроф; 4. Європейська система притулку (Common European Asylum System, CEAS), яка встановлює мінімальні стандарти для всіх країн-членів ЄС у сфері надання притулку, захисту біженців і розгляду міграційних справ.

Важливу роль у регулюванні міграційної політики відіграють міжнародні організації, зокрема: Міжнародна організація з міграції (МОМ) – координує глобальну міграційну політику, надає технічну підтримку та сприяє програмам добровільного повернення; Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR) – захищає права біженців і надає міжнародний захист; Європейське агентство Frontex – забезпечує безпеку зовнішніх кордонів ЄС і координує заходи протидії нелегальній міграції; Міжнародна організація праці (МОП) – опікується питаннями трудової міграції та захисту прав мігрантів.

Для підвищення ефективності українського законодавства у сфері регулювання міграційних процесів доцільно враховувати досвід інших держав, які успішно впровадили адаптивні механізми управління міграцією в умовах кризових ситуацій. Зокрема, Польща запровадила «Спеціальний закон про допомогу громадянам України», який спрощує легалізацію перебування, забезпечує доступ до ринку праці, освіти та медицини, а також діє механізм тимчасового захисту без складної процедури отримання статусу біженця [13]. Німеччина впровадила цифрові платформи для підтримки українських біженців, що забезпечують доступ до інформації про житло, працевлаштування та соціальні послуги, сприяючи швидкій інтеграції мігрантів [14]. Канада реалізує програму CUAET, яка дозволяє українцям отримати тимчасове резидентство до трьох років із правом на роботу, забезпечуючи їхню соціальну стабільність [15]. США впровадили програми

гуманітарної підтримки: Humanitarian Parole для тимчасового в'їзду без статусу біженця, USRAP для прийому осіб із зон конфліктів та TPS для громадян країн із небезпечною ситуацією [16, с. 218].

Важливим аспектом цифровізації публічного адміністрування у сфері міграційної політики є інтеграція українських інформаційних систем із європейськими міграційними та безпековими платформами. Серед ключових систем: Eurodac – база для реєстрації відбитків пальців шукачів притулку в ЄС; ETIAS – система попередньої авторизації для безвізових відвідувачів Шенгенської зони; EES – система обліку перетинів кордону громадянами третіх країн [17, с. 541].

У контексті дослідження проблематики регулювання міграційних процесів неможливо оминути судову практику Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), який є одним із ключових міжнародних судових органів, що розглядають справи щодо порушення прав мігрантів. Рішення ЄСПЛ, обов'язкові для держав-учасниць Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ), впливають на національне законодавство та судову практику у сфері міграції. Серед ключових рішень є: 1. «Hirsi Jamaa та інші проти Італії» (2012) – визнано порушення через колективну депортацію без індивідуального розгляду заяв на притулок; 2. «Khlaifia та інші проти Італії» (2016) – встановлено порушення статей 3, 5 і 13 ЄКПЛ через утримання мігрантів без належних процедур; 3. «N.D. та N.T. проти Іспанії» (2020) – наголошено на необхідності забезпечення доступу до процедур притулку навіть у випадках нелегального перетину кордону. Практика ЄСПЛ сприяє гармонізації національних правових норм із міжнародними стандартами та забезпечує верховенство права у сфері міграційної політики [18].

З урахуванням сучасних викликів, зумовлених воєнним станом, а також міжнародного досвіду у сфері регулювання міграційних процесів, доцільним є впровадження низки змін у правове регулювання міграційної політики України, зокрема: 1. Гармонізація законодавства з нормами ЄС, що передбачає адаптацію українських законів до Директив ЄС, участь у програмах Європейської політики сусідства та розширення співпраці з УВКБ ООН, МОМ і Європолем для посилення міжнародної координації; 2. Розширення цифрових сервісів для мігрантів шляхом створення Єдиного реєстру ВПО з інтеграцією в європейські інформаційні системи та запровадження електронних платформ для подання заяв на отримання статусу біженця й адміністративних послуг; 3. Посилення співпраці з міжнародними організаціями шляхом активізації партнерства з УВКБ ООН і МОМ для захисту прав біженців та укладення угод із країнами ЄС щодо взаємного визнання професійної кваліфікації українців; 4. Розвиток інструментів кібербезпеки для захисту персональних даних мігрантів у цифрових реєстрах через впровадження багаторівневих систем контролю доступу та забезпечення конфіденційності; 5. Програми реінтеграції біженців, що включають пільгове кредитування, сприяння працевлаштуванню, професійну перекваліфікацію та інформаційні кампанії щодо повернення до України; 6. Протидія нелегальній міграції через посилення прикордонного контролю із застосуванням штучного інтелекту, міжнародне співробітництво з реадмісії та посилення відповідальності за незаконну міграцію й торгівлю людьми; 7. Забезпечення доступу мігрантів до соціальних послуг шляхом створення центрів підтримки біженців і ВПО, програм житлової допомоги для вразливих груп та гарантування доступу до медицини й освіти.

Висновки. Дослідження адміністративно-правового регулювання транскордонних міграційних процесів в умовах цифровізації публічного адміністрування дозволило визначити ключові аспекти, що впливають на ефективність управління міграцією та захист прав людини. По-перше, адміністративно-правове регулювання ґрунтується на системі норм і процедур, що забезпечують баланс між державними інтересами у сфері безпеки та міжнародними стандартами прав людини. Українське законодавство демонструє прогрес у гармонізації з європейськими та міжнародними нормами. По-друге, цифровізація є важливим чинником модернізації міграційної політики. Впровадження електронних сервісів, таких як платформа «Дія», електронні візи, біометричний контроль і автоматизовані системи прикордонного контролю, підвищує ефективність адміністративних процедур і знижує корупційні ризики. Водночас це створює виклики для захисту персональних даних і кібербезпеки. По-третє, воєнний стан в Україні суттєво вплинув на міграційні процеси, вимагаючи адаптації правових процедур і забезпечення особливих гарантій для вразливих категорій населення. Досвід Польщі, Німеччини, Канади та США демонструє ефективність гнучких механізмів у кризових умовах. В умовах глобалізації особливо важливо гармонізувати українське законодавство з нормами ЄС, зміцнювати міжнародне співробітництво, посилювати кібербезпеку та створювати умови для інтеграції мігрантів.

Отже, удосконалення адміністративно-правового регулювання міграційних процесів в Україні потребує комплексного підходу, що поєднує правові, інституційні та технологічні інновації з урахуванням міжнародного досвіду для ефективного управління міграцією, захисту прав людини та зміцнення державної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Izbash K.S., Dereviankin S.L. The current state of regulatory and legal support of the migration policy of Ukraine in the conditions of martial law. *South Ukrainian Law Journal*. 2024. No. 2. P. 153–158. URL: <https://doi.org/10.32850/sulj.2024.2.26>.
2. Галуцько О.В. Міжнародно-правові стандарти міграційної політики. *Juris Europensis Scientia*. 2024. Вип. 3. С. 66–70. DOI: <https://doi.org/10.32782/chern.v3.2024.12>.
3. Мороз В.П. Особливості правового регулювання надання електронних послуг у сфері міграції. *Європейські перспективи*. 2023. № 1. С. 91–97. URL: https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/EP-2023-1/EP_2023_1.pdf.
4. Журавльов В., Невара Л. Європеїзація міграційного законодавства: виклики та шляхи до справедливості для мігрантів та біженців. Європеїзація національного права: проблеми, виклики та перспективи: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 2024. С. 144–148. URL: <https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/ff10ea357e2b3d55e9c93a4f29a9d4d3.pdf>.
5. Права та свободи людини в умовах особливого періоду: аналітичний огляд. Київ: Центр правових досліджень, 2023. 120 с.
6. Агапова О.В. Адміністративно-правове регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції України в умовах європейської інтеграції: дис. ... д-ра юрид. наук. м. Запоріжжя, 2024. 506 с. URL: <http://phd.znu.edu.ua/page/Doc/2024/agarova/Agarova.pdf>.
7. Офіційний портал «Дія». URL: <https://diia.gov.ua/>.
8. Єдина інформаційно-аналітична система управління міграційними процесами. URL: <https://dmsu.gov.ua>.
9. Опора UA. E-visa. URL: <https://ua.opora.uk/e-visa>.
10. Frontex. European Union Agency. URL: <https://www.frontex.europa.eu/>.
11. eЧерга. Електронна черга перетину кордону. URL: <https://echerha.gov.ua/>.
12. Коваленко О.В. Соціокультурна динаміка міграційних процесів у глобалізованому світі: дис. ... д-ра філософії в галузі філософії. м. Житомир, 2023. 257 с. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/38385/1/dys-Kovalenko.pdf>.
13. Уряд Польщі. «Закон про допомогу громадянам України». 2022. URL: <https://www.gov.pl/web/ukraina>.
14. Федеральний уряд Німеччини. Офіційний портал підтримки українців. URL: <https://www.germany4ukraine.de/>.
15. Канадсько-український дозвіл на екстрені поїздки – Canada.ca. URL: <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/news/2022/03/canada-ukraine-authorization-for-emergency-travel-en-ua.html>.
16. Нікітін А.А. Зарубіжний досвід правоохоронної діяльності у протидії загрозам національній безпеці. *Legal Novels*. 2024. № 22. С. 215–221. URL: <https://doi.org/10.32782/ln.2024.22.29>.
17. Gerych A.Y. Legal regulation of migration control in the European Union: evolution and current challenges. *Analytical and Comparative Jurisprudence*. 2024. No. 6. P. 537–542. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.87>.
18. European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/> eng#%7B»itemid»: [«001-170054»]»%7D.